

Wrede, Marek

"Zygmunt Stary (1506-1548)", Zygmunt Wojciechowski, oprac. i wstępem poprzedził Andrzej F. Grabski, Warszawa 1979 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 71/4, 864

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Wydaje się, że omawiana praca, mimo dyskusyjności zastosowanej metody analizy struktury społecznej miasta, przynosi interesujący materiał porównawczy dla badaczy dziejów miast w Polsce na przełomie średniowiecza i czasów nowożytnych. Poruszana w niej problematyka wykracza wyraźnie poza ramy historii regionalnej.

A. K.

Zygmunt Wojciechowski, *Zygmunt Stary (1506—1548)*, opracował i wstępem poprzedził Andrzej F. Grabski, „Klasyki historiografii”, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1979, s. 434.

Historykiem, z którego dziełem pragną zapoznać czytelników redaktorzy serii „Klasyków historiografii” w ostatnim jej tomie, jest Zygmunt Wojciechowski (1900—1955). Badacz piastowskich dziejów Polski i jej ustroju, przedwojenny profesor Uniwersytetu Poznańskiego, czynny działacz polityczny (przed wojną związany z narodową demokracją), założyciel Instytutu Zachodniego, był człowiekiem w którego życiu działalność naukowa i polityczna spletały się w jedną całość. Zwolennik pragmatycznego podejścia do historiografii, syntez mających dostarczać społeczeństwu „genealogii teraźniejszości”, był Wojciechowski tak w zainteresowaniach jak i w metodach historykiem starej daty. Dziedziną którą uprawiał z największym upodobaniem była historia polityczna.

Książka „Zygmunt Stary (1506—1548)” powstała w okresie okupacji jako jeden z tomów zaprojektowanej przez Wojciechowskiego serii „Biblioteka wiedzy o Polsce”. Wydana została po raz pierwszy w 1946 r. jako pierwszy jej tom. Książka ta jest popularnym, choć poważnie opracowanym wykładem dziejów Polski w okresie panowania Zygmunta I. Swoim zasięgiem chronologicznym wykracza nieco poza zainteresowania Wojciechowskiego — bardziej mediewisty niż badacza dziejów nowożytnych. Niemniej w preferencjach tematycznych i wartościach ideowych jakie z sobą niesie pozostaje dobrym przykładem jego twórczości naukowej. Autor skupia swoją uwagę na zagadnieniach polityki zagranicznej i wewnętrznej Polski tego okresu, prezentując je przez pryzmat działań jej gestorów-monarchów, mężów stanu i dyplomatów. Problemy społeczne epoki, np. ważny konflikt dążącej do współudziału w rządach szlachty z królem, czy postępy reformacji mniej go interesują i uwzględnia je, o ile warunkowały opisywane wydarzenia. Podobnie ustosunkowuje się do problemów kulturalnych i gospodarczych, nieco więcej miejsca poświęcając historii ustroju. W sposobie prezentacji materiału wyraźnie uwidacznia się antyniemiecka postawa autora, presja chwili („Polska w szerokim pasie między Niemcami a Rosją”) i przywiązywanie wagi do narodowości jako czynnika sprawczego; np. narodowościowy charakter niechęci szlachty do miast. Silnie akcentuje problemy bałtyckie wskazując na przesunięcie się środka ciężkości państwa polskiego w tym okresie z południa na północ. Pogląd ten, jako nie mający dostatecznego oparcia w faktach, spotkał się z krytyką recenzenta I wydania A. Wyczańskiego (PH t. XXXVII, 1948). Mediewistyczna perspektywa autora uwidacznia się w tezie o dekompozycji społeczeństwa i form władzy, oraz w ocenie Zygmunta Starego jako „epigona średniowiecza”.

Książka posiada żywy, zabarwiony subiektywnymi ocenami historyka, tok narracji i jest bogato ilustrowana cytatami źródłowymi. Pomimo pewnych niedostatków (baza źródłowa ograniczona do źródeł wydanych, brak zwięzłości wykładu wewnątrz rozdziałów), praca ta i dzisiaj spełnia swoje popularyzatorskie zadanie i jest klasyczną pozycją w dziedzinie historii politycznej, mimo iż nowe badania w wielu punktach podważyły interpretacje autora.

Obecne wydanie posiada obszerny wstęp omawiający życie, poglądy i działalność naukową Zygmunta Wojciechowskiego, oraz notę wydawniczą orientującą czytelnika w stanie badań nad okresem i tematyką podjętą przez autora.

M. W.